

Հայաստանի 2023 թ. Կոռուպցիայի ընկալման համաթիվը հաշվարկելու համար օգտագործված աղբյուրները

1. BF (TI) - Բերթելսմանի հիմնադրամի 2024թ. տրանսֆորմացիոն համաթիվ
2. FH - Ֆրիդոմ Հատուի Անցումային փուլում գտնվող պետություններ 2023թ
3. GI - Գլոբալ Ինսայթի Երկրի ռիսկայնության 2022 թ.վարկանիշ
4. PRS - Փոլիթիքլ Ռիսքս Սերվիսիզ Գրուպի Ինթերնեշնլի Երկրի ռիսկայնության 2023 թ. ուղեցույց
5. WEF - Համաշխարհային տնտեսական ֆորումի Ընկերությունների գործադիր տնօրենների կարծիքի ամենամյա հարցում 2023թ.
6. VDEM - Ժողովրդավարության բազմազանության ծրագիր 2023 թ.

Բերթելսմանի հիմնադրամի 2024թ. տրանսֆորմացիոն համաթիվ

Չապավումը – BF(TI)

Չապարակման տարի - 2024 (սպասվող՝ 2024թ. փետրվար)

Գնահատման տեսակ - Որակական փորձագիտական հարցում

Տվյալներ տրամադրող - Բերթելսմանի հիմնադրամ

Տրանսֆորմացիոն համաթիվն ապահովում է բարեփոխումների դերակատարների միջև դրական փորձի փոխանակման շրջանակ: Այդ շրջանակում Բերթելսմանի հիմնադրամի տրանսֆորմացիոն համաթիվը (ԲՏՀ-ԲԽԻ) հրապարակում է երկու համաթվերի դասակարգումներ՝ Կարգավիճակի համաթվի և Կառավարման համաթվի, որոնք հիմնված են աշխարհի 137 երկրներում անցկացվող խորացված գնահատումների վրա: Չամաթվերի արժեքները հիմնված են երկրների վերաբերյալ մանրամասն զեկույցների վրա, որոնք գնահատում են իրավիճակը՝ օգտագործելով 17 չափանիշներ, որոնք գնահատվում են 52 հարցերին տրված պատասխանների հիման վրա:

Կոռուպցիային առնչվող հարց(եր)

Չափ 3.3 Որքան հաճախ են հետապնդվում կամ պատժվում իրենց պաշտոնը չարաշահող պետական պաշտոնատար անձինք:

Գնահատումը կատարվում է 1-ից 10 սանդղակի վրա, որտեղ 1 (ամենացածր) է գնահատվում «Պաշտոնատար անձինք կարող են օրենքը խախտել և կոռուպցիայի մեջ ներգրավված լինել առանց վախենալու դրանից բխող իրավական հետևանքներից կամ դրա համար հանրային պարսավանքի արժանանալուց» պատասխանը, իսկ 10 (ամենաբարձր)՝ «Օրենքը խախտող կամ կոռուպցիայի մեջ ներգրավված պաշտոնատար անձինք խստորեն հետապնդվում են՝ ելնելով գործող օրենքներից ,և միշտ արժանանում են հանրային պարսավանքի» պատասխանը:

Չափ 15.3 Որքանով հաջող է ձեր կառավարությունը զսպում կոռուպցիան:

Գնահատումը կատարվում է 1-ից 10 սանդղակի վրա, որտեղ 1 (ամենացածր) է գնահատվում «Կառավարությունը չի կարողանում զսպել կոռուպցիան և առկա չեն բարեվարքության մեխանիզմները» պատասխանը, իսկ 10 (ամենաբարձր)՝ «Կառավարությունը հաջողությամբ զսպում է կոռուպցիան և բարեվարքության մեխանիզմներն առկա են ու արդյունավետ գործում են» պատասխանը:

Ուսումնասիրության մեջ ընդգրկված երկրների թիվը և տվյալների հավաքագրման ժամանակահատվածը

ԲՏՀ-ն ներառում է աշխարհի 137 երկրներ և տարածքներ: Չամաթվի համար տվյալները հավաքագրվել են 2021թ. փետրվարից մինչև 2023թ. հունվարը:

FH - Ֆրիդոմ Յանուսի Անցումային փուլում գտնվող պետություններ 2023թ

Հապավումը - FH

Հրապարակման տարի - 2023

Գնահատման տեսակ - Որակական փորձագիտական հարցում

Տվյալներ տրամադրող – Ֆրիդոմ Յանուս

Անցումային փուլում գտնվող պետությունների ուսումնասիրությունը գնահատում է Արևելյան Եվրոպայի և Նախկին ԽՍՀՄ 29 պետություններում ժողովրդավարացման գործընթացը և նրանց վարչական ոլորտները: Այդ զեկույցները կենտրոնանում են ժողովրդավարական գործընթացներում ամկա ամաջընթացի և հետընթացի վրա: Յուրաքանչյուր զեկույցում գնահատվում են հետևյալ թեմատիկ ոլորտները. ազգային ժողովրդավարական կառավարում, ընտրական գործընթացներ, քաղաքացիական հասարակություն, անկախ լրատվամիջոցներ, տեղական ժողովրդարական ինքնակառավարում, դատական համակարգ և կոռուպցիա:

Կոռուպցիային առնչվող հարց(եր)

Ֆրիդոմ Յանուսի փորձագետները պետք է ուսումնասիրեն մի շարք ցուցանիշային հարցեր, ներառյալ.

- Արդյո՞ք կառավարությունն իրականացնում է արդյունավետ հակակոռուպցիոն նախաձեռնություններ:
- Արդյո՞ք երկրի տնտեսությունը զերծ է պետական չափազանց մեծ միջամտությունից:
- Արդյո՞ք կառավարությունը զերծ է բյուրոկրատական չափազանց մեծ միջամտությունից, գրանցման ավելորդ պահանջներից և այլ վերահսկողական գործառնություններից, որոնք մեծացնում են կոռուպցիայի մեջ ներգրավվելու հնարավորությունները:
- Առկա՞ են, արդյոք, տնտեսական կյանքում իշխանությունների միջամտության էական սահմանափակումներ:
- Առկա՞ են, արդյոք, գույքի և եկամուտների հայտարարագրումը պարտադրող և շահերի բախումը կանխող օրենքներ:
- Արդյո՞ք իշխանությունները հրապարակում են իրենց մոտ թափուր աշխատատեղերի հայտարարությունները և իրենց կողմից կնքված պայմանագրերը:
- Արդյո՞ք պետությունն իրականացնում է արդյունավետ օրենսդրական կամ վարչական գործընթացներ, մասնավորապես այնպիսիք, որոնք զերծ են քաղաքականապես խտրական մոտեցումներից, որոնք ուղղված են կանխարգելելու, հետաքննելու և քրեական հետապնդման ենթարկելու պետական պաշտոնյաների և քաղաքացիական ծառայողների կոռուպցիան:
- Արդյո՞ք ազդարարները, հակակոռուպցիոն ակտիվիստները, քննիչները և լրագրողներն ունեն այնպիսի իրավական պաշտպանվածություն, որի դեպքում նրանք ապահով զգան կաշառակերության և կոռուպցիայի դեպքերի մասին հաղորդում տալու դեպքերում:
- Արդյո՞ք կոռուպցիոն մեղադրանքները լայնորեն և բազմակողմանիորեն լուսաբանվում են լրատվամիջոցներում:
- Արդյո՞ք հանրությունը ցուցաբերում է կոշտ անհանդուրժողականություն պետական պաշտոնյաների կոռուպցիայի նկատմամբ:

Ուսումնասիրության մեջ ընդգրկված երկրների թիվը և տվյալների հավաքագրման ժամանակահատվածը

2023 թվականին գնահատվել է 29 երկիր: Հրապարակումը գնահատում է 2022թ. հունվարի 1-ից մինչև դեկտեմբերի 31-ը տեղ գտած զարգացումները:

Գլոբալ Ինսայթի Երկրի ռիսկայնության 2022 թ.վարկանիշ

Հապավումը - GI

Հրապարակման տարի – 2023թ.

Գնահատման տեսակ - Առևտրային բիզնեսի փորձագիտական գնահատում

Տվյալներ տրամադրող - ԱյեյջԷս Գլոբալ Ինսայթի (IHS Global Insight) Գլոբալ ռիսկի ծառայություն

ԱյեյջԷս Գլոբալ Ինսայթի Ռիսկերի դասակարգման համակարգը գործում է 1999 թվականից և տրամադրում է աշխարհի ավելի քան 200 երկրներում/տարածքներում ռիսկի միջավայրի վերլուծություններ՝ հիմնված 6 գործոնների վրա: Այդ գործոններն են քաղաքական, տնտեսական, իրավական, հարկային, գործառնական (օպերացիոն) և անվտանգային ռիսկերը: Կոռուպցիայի ընկալման համաթվի (ԿԸՀ) հաշվարկում օգտագործվող կոռուպցիոն ռիսկի մեծությունը ստացվում է Գլոբալ Ինսայթի Գործարարության պայմանների և ռիսկի ցուցանիշներից:

Կոռուպցիային առնչվող հարց(եր)

Փորձագետները պետք է գնահատեն իրենց գործունեության իրականացման, փոքր քանակությամբ ապրանք ներմուծելու/արտահանելու թույլտվություն ապահովելու կամ ամենօրյա թղթաբանության հետ կապված՝ անհատների/ընկերությունների կողմից կաշառքի կամ կոռուպցիոն այլ դրսևորումներին բախվելու ռիսկերը: Դա վտանգում է երկրում գործունեություն իրականացնելու՝ ընկերությունների կարողությանը կամ սպառնում է նրանց ենթարկել իրավական կամ կարգավորիչ բնույթի տույժերի կամ էլ պատճառել վնաս նրանց հեղինակությանը:

Ուսումնասիրության մեջ ընդգրկված երկրների թիվը և տվյալների հավաքագրման ժամանակահատվածը

Գնահատումն ընդգրկում է 209 երկիր/տարածք և անցկացվել է 2022 թվականին:

Փոլիթիքի Ռիսքս Սերվիսիզ (ՓՌՍ - PRS) Գրուպի Ինթերնեշնլի Երկրի ռիսկայնության 2023թ. ուղեցույց

Չապավում - PRS

Չապարակման տարի - 2023

Գնահատման տեսակ – Ռիսկի գնահատում

Տվյալներ տրամադրող - ՓՌՍ Գրուպի ընկերություն

Սկսած 1980 թվականից ընկերության Երկրի ռիսկի միջազգային ուղեցույցն (ԵՌՄՈՒ - ICRG) ամսական կտրվածքով տալիս է երկրների/տարածքների քաղաքական, տնտեսական և ֆինանսական ռիսկերի վարկանիշները, որոնք կարևոր են միջազգային բիզնեսի համար: ԵՌՄՈՒ-ն այժմ մշտադիտարկում է աշխարհի 140 երկրներ/տարածքներ: ԵՌՄՈՒ-ի վարկանիշները հիմք են ստեղծում յուրաքանչյուր երկրի հնարավորությունների և վտանգների վաղ նախազգուշացման համակարգի համար:

Կոռուպցիային առնչվող հարց(եր)

Սա հանդիսանում է քաղաքական համակարգում կոռուպցիայի գնահատումը: Կոռուպցիայի առավել տարածված ձևերը, որոնց ուղղակիորեն բախվում են գործարարները, դա ֆինանսական կոռուպցիան է՝ ներմուծման և արտահանման թույլտվություններ ստանալու, արտարժույթային հսկողության, հարկային պարտավորությունների գնահատման, ոստիկանության կողմից պաշտպանության կամ վարկեր ստանալու հետ կապված կաշառքների պահանջի տեսքով: Գնահատման ուշադրության կենտրոնում են չափից ավելի հովանավորչության, նեպոտիզմի, աշխատանքի ընդունելիս խտրական վերաբերմունքի, ապօրինի արտոնությունների փոխադարձ տրամադրման, կուսակցությունների գաղտնի ֆինանսավորման և, քաղաքականության և բիզնեսի միջև կասկածելի կապերի տեսքով փաստացի կամ հնարավոր կոռուպցիան:

Ուսումնասիրության մեջ ընդգրկված երկրների թիվը և տվյալների հավաքագրման ժամանակահատվածը

Ուսումնասիրության մեջ ընդգրկված է 140 երկիր, որոնք գնահատվում են ամսական կտրվածքով: ԿԸՉ 2023-ի հաշվարկման համար վերցվել է 2022թ. սեպտեմբերից մինչև 2023թ. օգոստոսն անցկացված ամսական կտրվածքով իրականացված գնահատումների հանրագումարը (տարեկան միջինը):

Համաշխարհային տնտեսական ֆորումի Ընկերությունների գործադիր տնօրենների կարծիքի ամենամյա հարցում 2023թ.

Հապավում - WEF

Հրապարակման տարի - 2023

Գնահատման տեսակ – Բիզնեսի գործադիր ղեկավարների հարցում

Տվյալներ տրամադրող – Համաշխարհային տնտեսական ֆորում

Ընկերությունների գործադիր տնօրենների հարցումը Համաշխարհային տնտեսական ֆորումի բիզնեսի գործադիր ղեկավարների տարեկան կտրվածքով անցկացվող հարցումն է: Ժամանակի ընթացքում հարցումն ընդլայնվել է՝ ընդգրկելով տվյալների նոր խմբեր, որոնք եական են Համաշխարհային գլոբալ մրցունակության (ՀԳՄ - GCI) համաթիվը և Ֆորումի այլ համաթիվերը հաշվարկելու համար:

Կոռուպցիային առնչվող հարց(եր)

Հարցվողները 1-ից 7 սանդղակի վրա, որտեղ 1-ը նշանակում է շատ հաճախ (տարածված), իսկ 7-ը՝ երբեք, պետք է գնահատեն հետևյալ երկու հարցերի պատասխանները.

1. Ձեր երկրում որքանով է հաճախ ընկերությունների կողմից չփաստաթղթավորված հավելավճարներ կամ կաշառքներ տալը՝ կապված հետևյալի հետ.

ա/ ներմուծում և արտահանում

բ/ կոմունալ ծառայություններ

գ/ հարկերի տարեկան վճարումներ

դ/ հանրային գնումներում մրցույթների շահում, լիցենզիաների տրամադրում

ե/ դատական բարենպաստ որոշումների ընդունում

2. Ձեր երկրում որքանով է որքանով է տարածված կոռուպցիայով պայմանավորված պետական միջոցների ուղղումը ընկերություններին, անհատներին կամ խմբերին:

Ուսումնասիրության մեջ ընդգրկված երկրների թիվը և տվյալների հավաքագրման ժամանակահատվածը

Հարցումն անցկացվել է 2023թ. ապրիլից օգոստոս ընկած ժամանակահատվածում: ԿԸՀ համաթիվի հաշվարկման համար անհրաժեշտ կոռուպցիային առնչվող վերը նշված երկու հարցերի վերաբերյալ վավեր տվյալներ հավաքագրվել են 91 երկրներից:

Ժողովրդավարության բազմազանության ծրագիր 2023 թ.

Հապավում - VDEM

Հրապարակման տարի - 2023

Գնահատման տեսակ – Փորձագիտական հարցում

Տվյալներ տրամադրող – Գյոթեբորգի Համալսարան, V-DEM ինստիտուտ և Նոտր Դամի համալսարան

Ժողովրդավարության բազմազանությունը (Վ-Դեմ - V-Dem) իրենից ներկայացնում է ժողովրդավարության կոնցեպտուալիզացիայի և չափման նոր մոտեցում: Վ-Դեմ նախագծի միջոցով գեներացվում է բազմաչափ և խմբավորված այնպիսի տվյալների բազա, որն արտացոլում է ժողովրդավարության, որպես ընտրությունների պարզ առկայությունից ավելին ենթադրող կառավարման համակարգի, հայեցակարգի բարդությունը: Նախագիծը տարբերակում է ժողովրդավարության յոթ բարձր մակարդակի սկզբունքներ, այն է, ընտրական, ազատական, մասնակցային, խորհրդակցական, հավասարարական (էգալիտար), մեծամասնական և կոնսենսուսային, և հավաքագրում է տվյալներ՝ դրանք չափելու համար:

Կոռուպցիային առնչվող հարց(եր)

Որքանով է տարածված քաղաքական կոռուպցիան:

Ուսումնասիրության մեջ ընդգրկված երկրների թիվը և տվյալների հավաքագրման ժամանակահատվածը

ԿԸՀ 2023-ի համար օգտագործվել են Վ-Դեմ-ի տվյալների 179 երկրների համար, որոնք հավաքագրվել են 2022թ. հունվարից դեկտեմբեր ընկած ժամանակահատվածում: